

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-153.2022.01>

УДК 378.091.3:373.5.011-051:316.77

Бархтян М. М.

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто теоретичні й практичні аспекти формування у майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей комунікативної культури як показника професіоналізму сучасного педагога. Комунікативна діяльність педагога зумовлена певними мотивами, цілями і передбачає прояв цілого ряду комунікативних дій.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури і практичного досвіду обґрунтовано важливість і необхідність формування у студентів вищої педагогічної школи комунікативної культури як важливого складника педагогічної культури і показника рівня професійної педагогічної майстерності.

Розкрито зміст і основи завдання окремих гуманітарних дисциплін та їх значення у формуванні комунікативної культури майбутнього вчителя нефілологічних спеціальностей. Адже роль комунікації є визначальною, оскільки вона забезпечує (у різних жанрах і формах прояву) засвоєння особистістю соціального досвіду, оволодіння духовною, інтелектуальною культурою, пізнання світу й самого себе, що в кінцевому результаті проявляється в її поведінці (в соціумі), ставленні до інших.

Розглянуто особливості організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів з використанням інноваційних форм навчання, відповідного навчально-методичного забезпечення, розробки цілісної системи творчих завдань і вправ, а також визначено необхідність створення при цьому відповідних психолого-педагогічних умов, які ефективно сприяють формуванню комунікативної культури вчителя. Адже успішність діяльності учителя значною мірою визначається не тільки знаннями й здібностями, але й рівнем сформованості у нього комунікативної грамотності.

Ключові слова: комунікативна культура, комунікація, педагогічна етика, педагогічний такт, комунікативна компетентність, педагогічна майстерність.

Основоположні напрями реформування вітчизняної освітньої системи відображено в державних документах (Законах України) “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про вищу освіту”, “Національній доктрині розвитку освіти”, “Державній програмі “Вчитель”, Концепції педагогічної освіти. Проблема вдосконалення

підготовки майбутніх учителів та їх готовність до професійної діяльності – одна із найважливіших педагогічної науки.

Комунікативна культура в умовах вищої педагогічної школи цілеспрямовано формується у процесі вивчення як профільних, так і вибіркового дисциплін, і особливо мов (рідної та іноземних), які мають значний потенціал для реалізації соціально-гуманітарної підготовки майбутнього вчителя. Адже роль комунікації є визначальною, оскільки вона забезпечує особистості (у різних жанрах і формах прояву) засвоювати соціальний досвід, оволодівати духовною, інтелектуальною культурою, пізнавати світ й самого себе, що в кінцевому результаті проявляється в її поведінці (в соціумі), ставленні до інших.

Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів досліджували В. Бондар, О. Дубасенюк, М. Євтух, О. Мороз, А. Москаленко, та ін. Розвитку професійної компетентності вчителя присвячено праці Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Зязюна, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, О. Савченко, А. Хуторського, В. Шахова та ін.

У наукових В. Андрущенко, Л. Архангельського, А. Гусейнова, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лукашевича, В. Малахова та ін.

Окремі аспекти формування комунікативної культури майбутніх фахівців висвітлюють у своїх дослідженнях Н. Анікеєва, Ш. Амонашвілі, О. Бодальов, Ю. Гагін, В. Грехньов, В. Кан-Калік, В. Семиченко, М. Тутушкіна та ін. розкриваються філософські засади педагогічної етики.

Особливий інтерес у вирішенні проблеми формування комунікативної культури студентів педагогічних навчальних закладів і вчителів викликають праці Ю. Азарова, О. Андреева, О. Вербицького, Г. Ковальова, Я. Коломенського, О. Леонтьєва, Л. Савенкової, В. Сухомлинського, Т. Яценко та ін.

Мета дослідження – висвітлити важливі аспекти проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки.

Для вирішення завдань цього дослідження було використано низку теоретичних методів (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація) отримання інформації та емпіричних відомостей проблеми формування комунікативної культури студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки.

Сучасна наука збагатилася трактуванням поняття комунікативна культура. Так, С. Сарновська зазначає, що поняття “комунікативна культура” слід розуміти як своєрідний прояв соціальної культури, що характеризується “людським виміром” суспільних і міжсуб’єктних стосунків й обумовлюється метою взаємозбагачення індивідів засобами інформаційного обміну [8]. На думку окремих дослідників – це здатність до узгодження й співвіднесення своїх дій з іншими, обговорення проблеми, розуміння й поваги думок інших і на основі цього до регулювання стосунків для створення спільності комунікантів у досягненні єдиної мети діяльності. При цьому, автори переконливо доводять, що комунікативну культуру слід розглядати як складову професійної культури,

що характеризується особистісною й професійною цінністю, спрямованістю на іншого суб'єкта комунікативного процесу.

У вітчизняних і зарубіжних наукових джерелах комунікативна культура також розглядається як морально зорієнтований засіб комунікації, що забезпечує ефективний інформаційний обмін між людьми, опосередковує їхню взаємодію та взаємовплив, уможливорює міжособистісне сприймання та взаєморозуміння (перцепцію); це більш-менш довершена готовність, спроможність особистості до спілкування з оточенням” [2; 6].

А. В. Мудрик трактує комунікативну культуру як систему знань зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, а також уміння органічно їх реалізовувати в діловому емоційному спілкуванні. Пропонована нею система передбачає такі складові: психологічні особливості особистості (товариськість, емпатія, рефлексія комунікативної діяльності, саморегуляція); особливість мислення (відвертість, гнучкість, нестандартність асоціативного ряду і внутрішнього плану дій); соціальні установки (обумовлення інтересу до самого процесу спілкування і співпраці, а не до результату); сформованість комунікативних умінь [5].

Результати наукових досліджень і практика свідчать, що комунікативна культура передбачає оволодіння й усвідомлення особистістю знаннями, уміннями і навичками здійснювати процес комунікації, встановлювати психологічні контакти з іншими людьми, дотримуватися загальноприйнятих моральних норм і вимог до спілкування, якими передбачається: вияв поваги до співрозмовника, ввічливості, тактовності, скромності, люб'язності; використання нормативної лексики, культури поведінки та мовного етикету.

Загальноприйняті правила комунікації є основою загальної культури особистості, а показниками її сформованості вважається компетентність, комунікабельність, володіння культурою мови, дотримання норм етикету.

Сформована комунікативна культура вчителя передбачає оволодіння вміннями спілкуватися як на побутовому, так і на професійному рівні, обмінюватися інформацією, налагоджувати ефективні стосунки з учасниками навчально-виховного процесу, організувати спільну творчу діяльність.

Як уже зазначалося, нині поширене різноманіття тлумачення поняття “комунікативна культура” і зокрема комунікативна культура педагога. Науковці доводять, що її слід розглядати з урахуванням певних складових: зовнішніх умов (урахування соціокультурного оточення, сформованих у суспільстві культурних і моральних цінностей, традиції і специфіка професійної діяльності, певної установи тощо), а також – внутрішніх (суб'єктивних чинників – освіта, стать, вік, здібності, досвід роботи, психологічні особливості тощо). Це дає підстави стверджувати, що комунікативна культура педагога – особливий соціально-педагогічний феномен, що передбачає наявність взаємопов'язаних компонентів, а саме: комунікативні потреби (настанови), знання та вміння, які реалізуються за певних умов (зовнішніх і внутрішніх чинників).

Комунікативна культура педагога у більш широкому розумінні нами трактується як особливо вагомий компонент педагогічної культури, як

особистісна якість професійної педагогічної майстерності.

З урахуванням результатів наукових досліджень не можна не погодитися з твердженням науковців і практиків, що головним напрямком сучасної системи вітчизняної освіти є створення підґрунтя для того, щоб розглядати особистість не тільки як носія певних знань, практичних умінь, етичних норм і традицій, а й як носія індивідуальних властивостей, які самі здатні змінюватися. А звідси випливає розуміння того, що комунікативна культура педагога – це динамічне особистісне утворення, яке концентрує в собі мистецтво мовлення і слухання, об'єктивного сприйняття і правильного розуміння, створення гуманних взаєностосунків і досягнення ефективної взаємодії на основі спільних інтересів.

Доречно зосередити увагу на визначених науковцями комунікативних вміннях, а саме:

- уміння організувати спілкування й керувати ним (здійснювати емоційний контакт, моделювати процес спілкування, оцінювати емоційний контакт партнера);

- уміння стимулювати спілкування (уміння слухати і чути співрозмовника, активізувати спілкування словом і невербальними засобами);

- уміння доцільно організувати обмін інформацією (створювати діалог – чітко й лаконічно висловлювати свої думки, тактовно з дотриманням етичних норм висувати педагогічні вимоги, здійснювати діалог і полілог із співрозмовниками, володіти технікою аргументації);

- уміння ефективно використовувати засоби вербальної й невербальної комунікації (володіння літературною мовою, чіткою дикцією, темпом мовлення, інтонацією, невербальними засобами);

- педагогічна техніка (вибирати правильний тон і стиль спілкування, ефективно використовувати засоби активізації уваги слухачів).

Формування комунікативної культури педагога передбачає, на нашу думку, врахування специфіки педагогічної діяльності. Адже професійне педагогічне спілкування передбачає високу його культуру, яке засвідчує вміння педагога реалізувати свої можливості у спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання.

Складником педагогічної культури є комунікативна культура, яка є важливою умовою (чинником) успішного здійснення навчально-виховного процесу, творчого вирішення важливих освітніх завдань. Вона сприяє створенню відчуття комфорту і приємних вражень від спілкування з учнями, впевненості в собі і внутрішнього задоволення. У цьому контексті ми поділяємо думку І. Зарицької, яка зазначає, що культура педагогічного спілкування – це умова успішного освітнього процесу і комфортності вчителя в його професійній діяльності. І беззаперечним є те, що комунікативну культуру слід формувати у майбутніх учителів на всіх етапах їх підготовки до професійної діяльності.

Проведений теоретичний аналіз проблеми і практичний досвід дає підстави стверджувати, що комунікативна культура педагога є визначальним

компонентом педагогічної майстерності, і розкриття її специфіки не можливе без урахування таких професійних якостей як педагогічний так і педагогічна етика. Адже в основі педагогічної етики є особливості вияву моралі у свідомості, поведінці, професійній діяльності педагога і його взаємостосунків з учнями, батьками та колегами.

Педагогічний такт – це спеціальні педагогічні вміння, за допомогою яких учитель у кожному конкретному випадку застосовує до учнів найбільш ефективні засоби навчання й виховання.

Обов'язковою нормою професійної поведінки викладача є дотримання педагогічної етики. За останні десятиріччя серед вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків особливо активного обговорення набуло питання щодо визначення змісту й структури (категоріальних понять) педагогічної етики.

Аналіз стану досліджуваного питання дає підстави стверджувати, що педагогічна етика є самостійним розділом етичної науки і вивчає особливості педагогічної моралі, з'ясовує специфіку реалізації загальних принципів моральності у сфері педагогічної праці, розкриває її функції, специфіку змісту принципів і етичних категорій. Достеменно відомо, що педагогічна етика вивчає характер етичної діяльності вчителя та етичних взаємостосунків у професійному середовищі, розробляє основи педагогічного етикету, що є сукупністю вироблених у викладацькому середовищі специфічних правил спілкування, манер поведінки осіб, які професійно займаються навчанням і вихованням. Учитель у процесі здійсненні своєї професійної діяльності виступає носієм морально-етичних обов'язків стосовно учнів, їх батьків, фахового педагогічного співтовариства, окремих вчителів та суспільства загалом. І основним завданням педагогічної етики є підвищення рівня морально-етичної культури педагога.

Варто зазначити, що провідною метою навчання студентів у педагогічному вузі є створення відповідного підґрунтя для фахової підготовки майбутнього фахівця, що передбачає: сформувати уміння самостійно здобувати знання, творчо їх застосовувати в педагогічних ситуаціях, відповідально ставитися до своїх професійних обов'язків і володіти достатньо високим рівнем культури мовлення в процесі комунікації.

На нашу думку, підготовка майбутнього вчителя повинна спрямовуватися на засвоєння знань у галузі комунікативних дисциплін (педагогіки, психології, конфліктології, логіки, риторики, культури мовлення тощо), формування спеціальних умінь на основі поєднання педагогічної діяльності із словесною, виховання мовної особистості, коли в центрі уваги перебувають не тільки теоретичні знання, а й практичні навички організації і ведення комунікації з проявом індивідуальної позиції і складних інтегрованих якостей, які свідчать про сформованість комунікативної культури як важливого чинника професійної педагогічної компетентності і педагогічної майстерності зокрема.

На сучасному етапі одним із важливих завдань, які ставляться перед вищою педагогічною школою, – створення ефективних умов формування комунікативної культури майбутнього вчителя. Ними передбачається

формування у майбутніх педагогів відповідних якостей і стратегій поведінки у спілкуванні з іншими людьми: досконале володіння літературною мовою, етикою комунікативної поведінки, високими моральними якостями і гуманістичним світоглядом, прагненням до самореалізації у суспільних відносинах і продуктивно спілкуватися, орієнтуватися на успіх у професійній діяльності; пізнаючи й удосконалюючи себе, адаптуватися до нових стосунків у трудовому колективі та соціумі [1; 5; 6].

Детальне вивчення науково-педагогічних джерел з проблеми нашого дослідження доводить, що для реалізації процесу формування комунікативної культури майбутніх учителів (нефілологічних спеціальностей) важливим є вкрай важливим оновлення змісту навчання, застосування сучасних методик і технологій, створення інноваційного освітнього середовища.

Цілком виправданим є перелік дисциплін для студентів нефілологічних спеціальностей, які певною мірою сприяють формуванню комунікативної культури педагога, а саме: “Основи культури і техніки мовлення”, “Культура мовлення і виразне читання”, “Риторика”. Адже програмою кожного курсу передбачається мета і конкретні завдання:

– вироблення у студентів практичних умінь і навичок здійснювати мовленнєву комунікацію, віднаходити за обраною тематикою і опрацьовувати інформативний матеріал, готувати його до виголошення з урахуванням передбаченої аудиторії слухачів; володіти майстерністю публічних виступів; засвоїти знання, що розкривають специфіку літературної мови, її основні комунікативні ознаки та нормативні рівні; усвідомлення основних чинників, що сприяють підвищенню рівня мовленнєвої культури особистості; засвоєння правил мовного етикету; вироблення практичних навичок техніки мовлення, підпорядкування засобів логічної й емоційної виразності основній меті висловлювання; досконале володіння засобами внутрішньої техніки мовлення (творчим баченням, уявою, фантазією, мімікою і жестами, різними типами спілкування та мелодикою мовлення); формування адекватного і критичного ставлення до свого мовлення і суспільної мовної практики (“Основи культури і техніки мовлення”, “Виразне читання”);

– формування практичних навичок, використовуючи свої знання і досвід майстрів слова, продукувати тексти в різних комунікативних ситуаціях відповідно до мети, завдань, умов і специфіки аудиторії слухачів; засвоєння студентами основ класичної і сучасної риторики (неориторики) як науки і мистецтва, яка сприяє формуванню мисленнєво-мовленнєвій діяльності майбутнього фахівця; вивчати аудиторію слухачів (здійснювати соціально-демографічну, соціально-психологічну й індивідуально-особистісну характеристику), встановлювати з нею контакт; вести розгорнутий монолог, конструктивну бесіду з позицій культурної, високоосвіченої людини; володіти мистецтвом ведення полеміки, культурою діалогу й полілогу, здійснювати самоконтроль і самооцінку мовленнєвої діяльності (“Риторика”).

Як свідчить практика, ефективність процесу формування комунікативної культури майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки

забезпечується цілісною системою засобів та умов. Система підготовки передбачає наявності у студентів мотивації, врахування міждисциплінарних зв'язків, органічної єдності різних форм навчання, взаємозв'язок лекційних, семінарських і практичних занять, організації диференційованої самостійної роботи студентів і творчої особистості викладача.

Теоретичний матеріал студенти засвоюють на лекційних заняттях, а також шляхом самостійного опрацювання основної і додаткової літератури з відкритих доступних інформаційних джерел в Інтернет з метою вироблення професійних умінь і навичок.

Особливе місце в процесі навчання також посідає самостійна робота студентів під час вивчення теоретичного матеріалу й виконання творчих практичних завдань інтегрованих курсів, спрямованих на формування комунікативної компетентності і набуття практичних навичок культури спілкування

Основним завданням на семінарських і практичних заняттях з "ОКТМ" та "Культури мовлення і виразне читання" має бути посилена робота над точністю, логічністю, правильністю, чистотою і виразністю, багатством і різноманітністю мовлення у єдності із стильовими особливостями мовлення. З цією метою студентам пропонується самостійно виконувати різні творчі завдання: навести приклади ввічливих форм звертань до конкретної особи, звертання до різного складу аудиторії слухачів; обґрунтувати й продемонструвати доречність використання правил мовного етикету (вітання, привітання, вибачення, запрошення, відмова, застереження, прохання тощо) залежно від різних комунікативних ситуацій.

Особлива увага приділяється на засвоєння студентами основних норм культури мовлення (орфоепічних, лексичних, стилістичних та ін.) та виправлення помилок у мовленні під час виступів і бесід на заняттях, а також під час виконання завдань – складання відгуків на радіо і телевізійні передачі, створення діалогів професійного спрямування, реферативних виступів і міні-лекцій тощо.

Під час виступів (виглошення промов і повідомлень за обраною тематикою) і виконанням різножанрових творів художньої літератури (байка, казка, лірика, фрагменти прози) зосереджується увага на виразності мовлення, на умінні емоційно впливати на слухача, досконало володіти технікою мовлення й різноплановою інтонацією, а також мімікою, жестами, рухами і поведінкою відповідно до змісту й мети мовленнєвої діяльності.

Формування комунікативної культури майбутнього вчителя у процесі вивчення риторики ("Основи красномовства") об'єднує зміст і технології, які реалізуються через систему завдань різного типу і рівня складності з урахуванням особливої організації навчально-виховного процесу в виші.

Система творчих завдань на семінарських і практичних заняттях передбачає реалізацію набутих знань студентів: засвоєння сутності основних законів риторики, уміння добирати з різних джерел інформативний матеріал й упорядковувати його (структурувати відповідно до жанрових різновидів усних

виступів) з дотриманням норм літературної мови; уміння встановлювати контакт із слухачами, ефективно й доречно використовувати прийоми активізації уваги слухів; коректно, грамотно ставити запитання й вичерпно давати відповіді; здійснювати самоконтроль і самоаналіз мовлення й поведінки під час виступу.

Так, під час вивчення тем з риторики “Етапи підготовки до виступів”, “Виступи полемічного характеру”, “Зовнішня культура оратора та умови успішності публічного виступу”, враховуючи і дотримуючись основних законів риторики (концептуальний, моделювання аудиторії, стратегічний, тактичний, мовленнєвий, ефективної комунікації та системно-аналітичний), основна увага зосереджується на умінні промовця зосередити увагу на темі виступу, встановлення контакту із аудиторією, змістовному викладу інформативного матеріалу, унормованому мовленні, умінні утримувати увагу слухачів упродовж всього виступу, адекватно реагувати за запитання слухачів, переконливими аргументами відстоювати свою позицію у вирішенні спірних питань й контролювати своє мовлення і поведінку.

З цією метою студентам пропонуються теми виступів (за вибором) на суспільно-політичну й морально-етичну тематику: “Спілкування і мовний етикет”; “Ділова зустріч і етикет”; “Комп’ютерні ігри: за і проти”; “Молодь і мода”, “Професія і характер”, “Проблеми екології на сучасному етапі”, “Актуальні проблеми сучасного шлюбу”; “Смертна кара: за чи проти” та ін. Це дає можливість студентам обговорювати актуальні проблеми професійної тематики і сьогодення, висловлювати власну думку щодо її вирішення; можливість безпосередньо спілкуватися і адекватно ставитися до зауважень; критично оцінювати себе й виробляти уміння адаптуватися в мовному середовищі.

Продумана цілісна система творчих завдань повинна стимулювати здатність міркувати, засвоювати необхідну суму теоретичних знань, володіти навичками монологічного й діалогічного мовлення, досягати поставленої мети, виробляти практичні уміння і навички публічного виступу, підвищувати свій рівень культури мовлення в процесі комунікації, удосконалювати його і використовувати набутий досвід у подальшій професійній діяльності.

Ефективними під час проведення семінарських і практичних занять є також такі інтерактивні технології модельованого (імітаційного) навчання, а саме: дидактична, рольова, ділова гра; навчально-тренувальні вправи (артикуляційні, комунікативні та ін.), інсценізація, драматизація, виступ-презентація, дебати та ін. Виконуючи конкретну роль, студент залучається до діалогізації навчально-виховного процесу; налагоджує міжособистісну взаємодію студентів, забезпечуючи умови для взаєморозуміння, толерантного ставлення один до одного шляхом застосування різних форм спілкування.

Таким чином, використання технологій імітаційного навчання та ігрових форм сприяє формуванню у студентів комунікативних умінь і навичок, що складають комунікативну культуру спілкування педагога: чітко усвідомлювати мету своїх комунікацій; вибирати найбільш вдалий і ефективний спосіб для

комунікації; встановлювати контакт і демонструвати довіру до співрозмовника; ясно і дохідливо висловлювати свою думку, ідеї; здійснювати спілкування коректно, відповідно до етичних норм мовлення і поведінки; уважно слухати висловлювання інших; бути відкритим до сприйняття чужої думки; визначати і нейтралізувати моменти нерозуміння.

Важливо під час проведення занять створювати сприятливий психологічний клімат, а також відбирати для роботи такий матеріал, який має проблематичний характер і стимулював би до роздумів, обміну думками. Слід також поєднувати індивідуальні, парні та групові форми роботи під час яких викладач виступає у ролі наставника, партнера, організатора тощо.

Практика доводить, що володіння комунікативними вміннями визначають рівень сформованості у педагогів комунікативної культури.

Висновок. Підсумовуючи вищезазначене, необхідно відзначити, що цілеспрямована змістовна організація навчального процесу з дотриманням дидактичних принципів: індивідуалізації навчання, науковості, активності і свідомості, систематичності й послідовності, креативності, емоційності й практичної спрямованості; використання новітніх технологій навчання і застосування на практичних заняттях цілісної системи творчих завдань значною мірою сприяє усвідомленню студентами важливості комунікативної культури, розширенню і поглибленню знань про комунікацію, виробленню потреб у підвищенні рівня культури мовлення, а також практичних умінь і навичок здійснювати процес спілкування на високому професійному рівні.

Використана література:

1. Гессен С. И. Основы педагогики: Введение в прикладную философию. М. : Школа-Пресе, 1995. 448 с.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект). Х., 2000. 471 с.
3. Коломинский Я. Л. Психология общения. М. : Знание, 1974. 96 с.
4. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд, аналіз / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. К. : Знання України, 2002. 578 с.
5. Мудрик А. В. Общение в процессе воспитания : учеб. пособие для ВУЗов. М. : Педагогическое общество России, 2001. 320 с.
6. Професійна підготовка сучасного учителя: проблеми і орієнтири [Електронний ресурс]. URL : <http://eenu.edu.ua/uk/articles/profesiyna-pidgotovka-suchasnogo-uchitelya-problemi-i-orientiri>
7. Сагач Г. М. Мистецтво ділової комунікації : навчальний посібник. Київ : Ін-т. банкірів банку "Україна", 1996. 180 с.
8. Сарновська С. О. Сучасна соціально-комунікативна культура (філософсько-методологічний аналіз). К., 2000. 18 с.
9. Севастюк М. С. Становлення суб'єктності майбутнього вчителя початкової школи як фактору формування його професійної компетентності. НАУКОВИЙ ЧАСОПИС Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 13. *Проблеми трудової та професійної підготовки* : зб. наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 6. С. 174-179.

References:

1. Gessen S. I. Osnovy pedagogiki: Vvedenie v prikladnuyu filosofiyu. M. : Shkola-Prese, 1995. 448 s.
2. Grinyova V. M. Formation of pedagogical culture of the future teacher (theoretical and methodical aspect). KH., 2000. 471 p.

3. Kolominskiy Ya. L. Psihologiya obscheniya. M. : Znanie, 1974. 96 s.
4. Kultura. Ideologiya. Osobist'ist: Metodologo-svltoglyad. anallz / V. Andruschenko, L. Guberskiy, M. Mihalchenko. K. : Znannya UkraYini, 2002. 578 s.
5. Mudryk A. V. Communication in the process of education: tutoria for universities. M. : Pedagogical Society of Russia, 2001. 320 p.
6. Profeslyna pidgotovka suchasnogo uchitelya: problemi I oriEntiri [Elektronniy resurs]. Rezhim dostupu : <http://eenu.edu.ua/uk/articles/profesiyna-pidgotovka-suchasnogo-uchitelya-problemi-i-orientiri>
7. Sagach G. M. Mistetstvo dllovoyi komunikatsiyi : navchalniy posibnik. K. : KiYiv. In-t. bankrlrv banku "UkraYina", 1996. 180 s.
8. Sarnovskaya S. O. Modern social and communicative culture (philosophical and methodological analysis). K., 2000. 18 p.
9. Sevastiuk M. S. Stanovlennia subiektnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoii shkoly yak faktoruu formuvannia yoho profesiinoi kompetentnosti NAUKOVYI ChASOPYS Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 13. Problemy trudovoi ta profesiinoi pidhotovky : zb. naukovykh prats. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2010. Vyp. 6. S. 174-179.

BARAKHTYAN N. Theoretical and applied aspects of non-philological specialties future teachers communicative culture formation in the process of professional training.

The article considers the theoretical and practical aspects of the communicative culture formation of non-philological specialties future teachers as an indicator of modern teacher professionalism. The communicative activity of the teacher is determined by certain motives, goals and involves the ostent of a number of communicative actions.

Based on the theoretical analysis of psychological and pedagogical literature and practical experience, the importance and necessity of communicative culture mastering by higher pedagogical school students as an important component of pedagogical culture and an indicator of the level of professional pedagogical skills. After all, the role of communication is decisive, as it ensures (in various genres and forms of manifestation) the personal assimilation of social experience, mastery of spiritual and intellectual culture, knowledge of the world and oneself, which ultimately manifests itself in its behavior (in society), attitude towards others.

The content and basis of the task of certain humanities disciplines and their importance in the formation of communicative culture of the future teacher of non-philological specialties are revealed. 1`

The features of future teachers educational and cognitive activities organization with the use of innovative forms of teaching, appropriate educational and methodological support, development of a holistic system of creative tasks and exercises, and the need to create appropriate psychological and pedagogical conditions that effectively contribute to the communicative culture of teachers are examined. After all, the success of a teacher is largely determined not only by knowledge and abilities, but also by the level of formation of his communicative literacy.

Key words: *communicative culture, communication, pedagogical ethics, pedagogical morals, communicative competence, pedagogical skill.*